

NOTARII CARANSEBEȘULUI ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

*Adrian Magina**

Keywords: *notary, Caransebeș, writing practice.*
Cuvinte cheie: *notar, Caransebeș, practica scrisului.*

Caransebeș Notaries in the Seventeenth Century (Abstract)

One of the most important medieval and pre-modern institutions was the notary. Its importance was a practical one, reflecting how the society reacts to the writing. With the widespread and more frequent custom of writing the notaries acquire new meanings and are institutionalized.

In the Banat of Lugoj – Caransebes the institution of the notary is visible in documents from the XVI century. Intermittently at first, notaries are mentioned and will be a continuing and active presence throughout the seventeenth century. The practice and generalization of writing turned the notary into an indispensable official for Caransebeș town and Severin County authorities. In the seventeenth century most notaries were recruited from two small noble families of Caransebeș, Ivul and Bobic, for which the job offered the possibility of social advancement. The jurisdiction of these officials, which write exclusively in Hungarian, reached to real estate transactions, agreements between individuals and in relation to local authorities. Although very few documents issued directly by notaries have been preserved, we are able to provide data on their duties and social environment that they serve. The end of notary institution in the area must be linked to year 1658 when the towns of Mountain Banat were ceded to the Ottomans.

Una dintre cele mai importante instituții medievale și premoderne a fost cea notarială. Importanța sa a fost una practică legată de modul în care reacționa societatea la actul scris. Odată cu răspândirea și uzanța tot mai frecventă a scrisului se dezvoltă, capătă noi valențe și se instituționalizează practica notarială.

Istoriografia europeană a fost interesată de evoluția și competențele instituționale ale notarilor încă din secolul al XIX-lea. Studiile respective s-au axat în special asupra perioadei medievale, una de maximă afirmare a instituției. O caracteristică valabilă la nivelul întregului spațiu european a fost aceea că notarii au provenit din mediul ecleziastic. Pentru a-și putea exercita meseria ei trebuiau să cunoască *ars notariae*, fapt ce presupunea o minimă instrucție în lucrul cu documentele și întocmirea acestora. Doar o mică parte vor reuși să își desăvârșesc instrucția în universități fără a constitui un corp distinct. Statutul notarilor se modifică spre finalul evului mediu. La sfârșitul secolului al XV-lea și în cel următor ei devin funcționari

laici fiind implicați tot mai mult în administrația urbană sau în cea centrală¹.

În cazul Ungariei practica scrisului a presupus apariția acestei categorii profesionale la fel ca și în restul continentului european. Inițial toți cei care practicau arta notarială au provenit din rândul bisericii desfășurându-și activitatea în cadrul locurilor de adevărire. La exercitarea funcției, candidatul care dorea să devină notar, i se cereau aceleași principii valabile în toată Europa: cunoștințe de latină, de gramatică, de drept canonic și uneori diploma de absolvire a unei universități. Practic notarul trebuia să fie instruit în completarea diverselor formulare și în soluționarea cazurilor care i se aduceau la cunoștință. Actele emise de notari

* Muzeul Banatului Montan Reșița, B-dul Republicii nr 10, email: adimagina@gmail.com.

¹ Walter Prevenier, James M. Murray, Michel Oosterbosch, Les notaires publics dans les anciens Pays-Bas du XIII^e au XVI^e siècle în *Historia, Instituciones, Documentos*, (1996), p. 385–401; Krzysztof Skupiński, Les notaires publics en Pologne au Moyen Age în *Ibidem*, p. 403–419; Patrick Zutshi, Notaries public in England in the fourteenth and fifteenth centuries în *Ibidem*, p. 421–433; Două volume au fost dedicate special instituției: *Notariado publico y documento privado: de los orígenes al siglo XV. Actas de VII congreso internacional de diplomática*, vol. I–II, Valencia, (1986–1989).

erau considerate autentice și legale, unii dintre ei marcându-le cu însemne specifice². În cazul comitatelor se pare că instituția notarială a evoluat mai degrabă din funcția de scrib. Numărul mare de acte și în special uzanța protocoalelor comitatense au condus spre apariția unui funcționar care inițial s-a ocupat doar de scrierea lor, dar din secolul al XVI-lea a obținut atribuții mult mai importante devenind indispensabil în administrația comitatului. În afară de protocoalele adunărilor comitatense, scrise inițial în latină iar din secolul al XVI-lea aproape exclusiv în limba maghiară, notarii au scris și certificat diverse documente având în grijă arhiva comitatului sau orașului unde activau, uneori același funcționar îndeplinind funcția notarială pentru mai multe comitate. Pentru activitatea sa notarul încasa anumite taxe care au variat în funcție de zonă sau epocă³. Este sugestiv modul în care acest funcționar comitatens ținea să își exercite competențele: *protocoalele și actele ce îmi vor fi încredințate le voi conserva, la cererile particularilor nu voi elibera hotărârile din protocoale și fără știrea sau mandatul comitatului nu voi permite numănu ceretarea protocoalelor purtând grijă de reputația comitatului*⁴. Aproape identice sunt originile și atribuțiile notarilor orașenești. Principalele funcții erau acelea de păstrare și completare a protocoalelor în urma întrunirii sfatului orașenesc, de încheiere și certificare a diverselor acte solicitate de persoanele din oraș, de îngrijire a arhivei orașului și a documentelor privilegiale pe care urbea le poseda⁵.

Situația este similară și la nivelul Principatului Transilvaniei care într-o bună măsură a preluat instituțiile preexistente. După 1556–1557 locurile de adeverire din Transilvania au fost secularizate iar funcțiile îndeplinite anterior de clerici au fost preluate de către reparatori laici. După o perioadă de tranziție de circa două decenii, activitatea de autentificare a fost stabilită definitiv pe baze laice de organizare⁶. Schimbările survenite pe plan politic dar mai ales cantitatea mare de acte emisă de către diversele foruri administrative au favorizat dezvoltarea instituției notariale, locu-

rile de adeverire nemaiputând acoperi util întregul teritoriu. Comitatele și orașele aveau nevoie de un funcționar care să poată răspunde cerințelor imediate ale fiecărei unități administrative, să țină protocoalele și să gestioneze arhiva formată. Sarcinile notarului vor fi sporite el trebuind să conlucreze cu autoritățile comitatense în anumite probleme de natură penală⁷, urmând să beneficieze de anumite beneficii pecuniare pentru cele prestate⁸. Legislația prevede și anumite taxe pe care notarul poate să le încaseze pentru munca sa. De exemplu pentru alcătuirea unei scrisori autentice putea să ceară pentru munca sa un florin, iar pentru activitatea sa lunară era plătit cu suma de 5 florini⁹. Tot notarul era cel care înregistra plățile către comitat și le nota într-un registru de evidență¹⁰.

Banatul de Caransebeș–Lugoj, cu centrele urbane aferente, a intrat în componența Principatului la mijlocului secolului al XVI-lea. Zonă de graniță, izolată și expusă permanent amenințării otomane, a reușit să conserve anumite particularități. Cu toate că instituțiile sunt aceleași în Banat ca și în principat, ele au o anumită tentă specifică. Comitatul Severin, care a funcționat pe parcursul secolelor XVI–XVII, a suprapus districtul Caransebeșului cu care a funcționat în paralel. Practic cele două entități reprezintă la nivel administrativ o singură unitate ai cărei funcționari sunt comuni. Similar situației din Transilvania instituția notarială a fost parte a administrației comitatense și urbane. În contextul actual al cercetării și mai ales din cauza pierderilor suferite de arhivele bănățene nu pot fi surprinse decât anumite aspecte legate de activitatea notarilor din zonă. Inițial, în secolele XIV–XV, activitatea de autentificare a intrat în grija forurilor competente, respectiv locurile de adeverire reprezentate în Banat de către capitlurile de la Cenad și Arad. După 1552 cele două instituții au dispărut în urma cuceririi Banatului de câmpie de către otomani. În aceeași perioadă Transilvania trecea printr-o serie de evenimente politice și religioase care au dus la secularizarea activității capitlurilor. La acest aspect se adăuga distanța și lipsa unei tradiții a bănățenilor de a colabora cu instituțiile ardelenene de profil toate favorizând dezvoltarea practicii notariale la nivel local.

Primul notar al Caransebeșului menționat în documente a fost *Mathias de Appathi* pomenit

² Csukovits E., *Közjegyzők a középkori Magyarországon, în 700 éves a közjegyzőség Magyarországon*, ed. Rokolya G., Budapest (2008), 58–72.

³ Foglein A., *A vármegyei notárius, în Levéltári Közlemények*, 14, (1936), 149–171.

⁴ Este vorba de notarul comitatului Maramureș în 1667–Balogh A., *Arhiva comitatului Maramureș până în anul 1849, în Revista de arhivistică*, nr. 1–2, (1998), 63.

⁵ Ember Győző, *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácsiától a török kiűzéséig*, Budapest (1946), 559–560.

⁶ Bogdándi Z., *Az erdélyi hiteles helyek működése a szekularizációt követően, în 700 éves a közjegyzőség Magyarországon*, ed. Rokolya G., Budapest (2008), 43–49.

⁷ *Monumenta Comitalia Regni Transilvaniae et Erdélyi országgyűlési emlékek*, ed. Szilágy S., I, Budapest (1875), 88; 391.

⁸ *Ibidem*, 505.

⁹ *Ibidem*, II, Budapest (1876), 281, 376.

¹⁰ *Ibidem*, 219; 294; 324.

într-un act din 1527¹¹. Documentul este emis de către castelanii Caransebeșului într-o problemă legată de posesiuni din district, ceea ce indică faptul că respectivul notar își îndeplinea atribuțiile și la nivel districtual. Din cauza lacunelor documentare ale secolului al XVI-lea nu avem siguranța funcționării continue sau cu intermitențe a instituției. Următorul notar, de data aceasta al districtului, este menționat doar în 1573 (*notarius districtus Karansebes*)¹². Zece ani mai târziu notar al comitatului, formula cu care funcționarii respectivi vor fi nominalizați în toate actele următoare, era Nicolae Moise¹³, pentru ca în 1597 în aceeași funcție să apară diacul Francisc, ultimul prezent într-un document din secolul al XVI-lea¹⁴. În paralel cu funcționarii comitatului reapar în documente notarii orașului, în 1581 fiind amintit Francisc Zăcan, „notarul cetății noastre”, cu ocazia vânzării unei grădini către soția sa Magdalena Ivul. Tot el era menționat în funcție și în 1591¹⁵, fapt ce denotă că atribuțiile notariale pentru oraș și comitat/district erau în acel moment îndeplinite de două persoane distincte, situație care va fi menținută până în primele decenii ale veacului următor.

Funcționarea instituției notariale în Caransebeș poate fi mult mai bine surprinsă în secolul al XVII-lea datorită abundenței materialului documentar. Începând cu primii ani ai veacului respectiv și până la căderea Banatului de Caransebeș-Lugoj sub dominația otomană (1658) notarii vor fi prezenți ca semnatori sau alcătuitori a zeci de acte privind în special probleme patrimoniale. O caracteristică a spațiului respectiv este faptul că cei care îndeplinesc atribuțiile de notar ajung uneori să cumuleze funcția exercitată într-un oraș, Lugoj sau Caransebeș, cu cea a comitatului Severin sau să preia alte slujbe în administrația zonei. După cum reiese din documente, în primii ani ai secolului al XVII, cei care au ocupat funcția notarială în Lugoj au preluat-o și pe a comitatului. Din deceniul al II-lea formula consacrată s-a modificat, notarii Caransebeșului exercitând până la 1658 și atribuțiile la nivel comitatens. Astfel Valentin Illosvay, primul dintre notarii Caransebeșului din secolul al XVII-lea, este menționat în 1607 ca *districtus Facziatt et*

*civitatis nostrae Caransebes jurati notarii*¹⁶. Patru ani mai târziu, în 1611, funcționa ca notar al orașului Lugoj¹⁷, centru mult mai apropiat de zona Făgetului unde își exercita o parte din atribuții. Un alt ocupant al funcției notariale Nicolae Ivul a avut un *cursus honorum* mult mai sinuos. A fost notar al comitatului Severin (1608) apoi al orașului Lugoj (1613)¹⁸, iar în 1610 era amintit ca jude al nobililor din comitat¹⁹. Începând cu Nicolae Bobic, ce va prelua funcția în jurul anului 1610, toți ceilalți notari ai Caransebeșului vor îndeplini și atribuțiile la nivel comitatens²⁰, exceptându-l poate pe Nicolae Pribek, *juratus notarius civitatis Caransebes*, despre care nu știm nimic altceva în afara faptului că a semnat un act legat de o problemă de moștenire în cazul familiei Simon în anul 1612²¹. Tot un Nicolae, din familia Ivul, a ocupat de asemenea postul de notar al orașului Caransebeș și al comitatului Severin, într-o situație identică aflându-se și urmașul său în funcție nobilul Ioan Bobic²². Într-un mod similar înaintașului său acest Nicolae Ivul după ce va părăsi postul de notar va deveni jude al nobililor fapt ce indică mobilitatea unui funcționar bine pregătit în cadrul administrației zonale.

Persoanele care ocupă funcția de notar în Banatul de Caransebeș-Lugoj provin în cele mai multe cazuri din familii nobiliare ale zonei. Cu excepția lui Valentin Illosvay, posibil originar din Lugoj, și a lui Nicolae Pribek, toți ceilalți ocupanți ai posturilor de notar din Caransebeș s-au recrutat din două familii nobiliare românești din același oraș. Din rîndul familiei Bobic s-a recrutat chiar o dinastie de notari prin cei trei membri ai săi care au deținut funcția în secolul al XVII: Nicolae, Ioan și un alt Nicolae, ultimul notar al orașului menționat în 1658²³. Nu știm mai nimic despre formația intelectuală a acestor funcționari dar se pare că au făcut parte din mica nobilime pentru care școala a reprezentat o modalitate de

¹¹ Pesty Frigyes, *A Szörényi bánóság és Szörény vármegye története (Szörényi)*, III, Budapest (1878), 178.

¹² *Ibidem*, I, 321.

¹³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Cluj, fond Matskay de Tincova, cutia 8, nr. 802, f. 1v; *Szörényi*, I, 322.

¹⁴ *Szörényi*, I, 324.

¹⁵ Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (MTAK), Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

¹⁶ Pesty Frigyes, *Krassó vármegye története, (Krassó) IV*, Budapest (1882), 237.

¹⁷ Magyar Országos Levéltár (MOL), F 17 Cista comitatuum Tömös, nr. 10: „*Illosvay Balint Lugosy notarius*”.

¹⁸ *Krassó*, 250; Feneșan, *Documente medievale bănățene 1440–1653*, (Feneșan, *Documente*) Timișoara (1981), 136–141.

¹⁹ MTAK, Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

²⁰ „*Bobik Miklos Zeorenj varmegyének es Karansebes városnak notariussa*”; „*Bobik Janos ...varmegienek es varosnak hütös notariussa*” – MTAK, Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye; „*Ivul Miklos Zeorin varmegiének és Karansebes városának hiteos notariussa*” – Feneșan, *Documente*, 171. Nicolae Bobic apare în ipostaza menționată doar din anul 1618.

²¹ MTAK, Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

²² *Krassó*, 324; 344; Feneșan, *Documente*, 171–172.

²³ MTAK, Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

ascensiune socială. Situația este valabilă mai ales în ceea ce privește familia Ivul, un reprezentant al ei, iezuitul și umanistul Gabriel Ivul, urmând o carieră academică și devenind doctor al universității catolice din Casovia²⁴. Cazul respectiv nu este unul ieșit din comun căci, cel puțin alți doi membri ai elitei caransebeșene, și-au desăvârșit educația în mediile catolice de la Roma²⁵. Cel mai probabil acești funcționari s-au pregătit în mediul local din oraș unde procesul de școlarizare este vizibil încă din secolul anterior ori cel mult la una din școlile din Principat. În mod sigur trebuiau să cunoască limbile latină și maghiară care erau promovate în sistemul educațional al vremii și folosite în cancelaria principatului, în corespondența oficială sau privată. În secolul al XVII-lea uzul limbii maghiare se răspândise tot mai mult astfel că, fără excepție, toate actele emise de autoritățile din Caransebeș, scrise sau semnate de către notarii orașenești, au fost redactate în maghiară. Limba latină a rămas rezervată unor documente emise de autoritățile comitatense în special legat de probleme de proprietate sau în corespondența cu oficialitățile centrale ale Principatului.

Legat de atribuțiile lor acestea sunt practic identice cu cele din arealul Principatului Transilvaniei ceea ce presupune cunoașterea fundamentelor *ars notariae*, respectiv cum să redacteze documentele, să le păstreze și să alcătuiască protocoalele. Acestea din urmă nu s-au păstrat însă în mod cert au existat fiind scrise și păstrate de către cei care îndeplineau funcția notarială. Despre importanța protocoalelor stă mărturie documentul din 1613 care redă conflictul între autoritățile urbane din Caransebeș și fostul jude al orașului Ștefan Micșa. În esență actul respectiv consemna faptul că anterior, în vremea cât parâtul Ștefan Micșa era jude al orașului, a strâns de la locuitori 1000 de florini care urmau să fie plătiți ca datorie pentru un împrumut contractat de urbe. Disputa era legată de faptul că cel în cauză nu a returnat suma respectivă împrumutătorului. Ambele părți aduc ca mărturie în favoarea lor protocoalele orașenești și registrele, care în final au dat dreptate părților. Pentru definitivarea sentinței este solicitat jurământul notarului urbei împreună cu a altor jurați care depun mărturie în fața scanului de judecată al banului de Lugoj-Caransebeș

²⁴ Pentru familia Ivul și evoluția ei în Caransebeș: Dragoș Lucian Țigău, O familie de orașeni nobili : Ivul de Caransebeș (secolele XVI–XVII) în *Studii și cercetări. Banatul trecut istoric și cultural*, Zrenjanin–Novi Sad (2011), 1–16.

²⁵ Este vorba de iezuiții George Buitul și Ioan Sebesi ambii originari din Caransebeș – A. Magina, In Karansebes patres societatis Jesu evangelizant. Misionarii, în *Studii Bănățene*, ed. V. Leu, C. Albert, D. Țeicu, 158–160.

în privința chestiunilor cuprinse în protocoale și invocate de ambele părți²⁶.

Privitor la celelalte tipuri de documente emise de autoritățile urbane, scrise ori corectate și contrasemnate de către notari, ele privesc diverse cauze: vânzări-cumpărări, schimburi de moșii, înțelegeri între diverse persoane private. Erau redactate după un formular specific epocii, fiind cel mai probabil trecute și în protocolul orașului pentru verificarea celor înscrise în original. Există anumite cazuri când apar inadvertențe și nereguli în documentele emise de către autorități și alcătuite cu concursul notarilor. Așa sunt o serie de acte emise în perioada cât jude al orașului a fost Ștefan Kun iar ca notar activa Ioan Bobic, la mijlocul secolului al XVII-lea. Respectivul înscrisuri priveau probleme ale familiei Kun și câteva dintre ele au fost antedatate în deceniul al doilea al secolului într-o perioadă în care urbea avea o altă conducere iar notar era Nicolae Bobic. Fără îndoială Ștefan Kun a profitat de poziția sa în fruntea orașului pentru a-și soluționa problemele personale cu concursul notarului care a redactat și contrasemnat respectivele documente²⁷. În intervalul 1600–1658 de la consiliul urban din Caransebeș au emanat 75 de documente, 60 dintre acestea fiind contrasemnate de către notari, ceea ce reprezintă 80% din total²⁸. În ceea ce privește actele comitatense notarii apar menționați sau ca semnatori în mai puțin de 30% din totalul documentelor²⁹. Este de la sine înțeles că cei care scriu actele sunt notarii chiar dacă însemnările despre cel care redactează efectiv documentul sunt foarte rare³⁰. Tot cei care aveau în grijă cancelaria orașului ori comitatului erau datori cu deschiderea și prezentarea corespondenței la autoritățile competente³¹.

²⁶ Feneșan, *Documente*, 135–137 (text maghiar), 138–141 (traducere).

²⁷ Exemple de acest tip de acte antedatate la Feneșan, *Documente*, 144–145 și în MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye. Un alt argument în favoarea faptului că scrisorile amintite erau falsuri redactate de către judele Ștefan Kun este dată de vârsta acestuia care în anul 1655 era de 40 de ani ceea ce înseamnă că era născut în jur de 1615 exact în perioada în care erau plasate documentele menționate. Vârsta judeului este menționată cu ocazia unei ascultări de martori – MOL, P 291 Gámán család, 1 tétel, f. 80.

²⁸ Dintre cele 75 de acte din secolul al XVII-lea 19 sunt publicate de către Feneșan, *Documente* restul fiind inedite în diverse fonduri arhivistice din Ungaria: MOL, P 291 Gámán család, MOL P 1916 Sombory család, MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

²⁹ Pentru evaluarea respectivă am folosit documentele publicate de către Feneșan, *Documente*, passim și *Krassó*, passim.

³⁰ Un astfel de caz în 1613 unde apare formula *scriptae per Nicolaum Ivul, notarius* – Feneșan, *Documente*, 136–141.

³¹ Pe verso unor documente apare uneori formula *apertae per me* (deschisă de către mine). În toate cazurile întâlnite până

Mult mai puține sunt actele emise direct de către notari. Ele privesc același tip de problemă legate de bunuri patrimoniale sau înțelegeri între diverse persoane particulare. Astfel în anul 1637 Sigismund Fiat și Grigore Tivadar *Ivuul Miklos notarius eleot* se contrazic și au dispute în privința părții de posesiune Paligrad din localitatea Brebu stăpînită în comun de către cei doi³². În 1642 se prezentau, tot în fața notarului Nicoale Ivul, mai multe persoane nobile care au încheiat o înțelegere în privința sumelor pe care trebuiau să le plătească fiecare în procesul purtat contra fiscului pentru posesiunile Maciova Peștera și Obreja³³. În 1653 notarul Ioan Bobic certifica o înțelegere în privința unui schimb de moșii între membrii familiei Gârliște și Iacob Fiat³⁴. La câteva luni după ce era emis acest act, în aprilie 1653, Sigismund Fiat obținea de la principe recunoșterea și întărirea celor prevăzute acolo, principele făcând cunoscut tuturor autorităților din comitatul Severin și orașul Caransebeș să respecte înțelegerea încheiată³⁵. Cazurile de față oferă un indiciu asupra competențelor notariale pentru că înțelegerile între diverse persoane deveneau legale numai în momentul certificării în fața unei persoane autorizate respectiv juzi urbani, jurați iar în acest caz notarii locului. Prin urmare competențele notarului sunt similare cu cele ale consiliului orașenesc el putând emite, semna și certifica documente ce erau recunoscute cu valoare legală de către forurile judiciare ale Principatului. Este de bănuț că toți notarii Caransebeșului și-au desfășurat activitatea în clădirea primăriei menționată într-un document de la sfârșitul secolului al XVII-lea³⁶. Fără îndoială erau cazuri când respectivii funcționari se deplasau la reședința celor interesați ori întruneau diverse persoane și redactau acte în propria casă³⁷. În fine un ultim aspect ce trebuie menționat este legat de plata serviciilor notariale. Cu toate că există anumite prevederi legale nu avem nici un indiciu despre sumele cu care comitatul Severin sau orașul Caransebeș își plătea funcționarii. Plata

acum la documentele bănățene este vorba de către notari. Exemple de acest tip în MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

³² MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

³³ MOL, P 291 Gámán család, 1 tétel, f. 70–70v; Anexa I.

³⁴ MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye; Anexa II.

³⁵ MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

³⁶ Domus civitatis.

³⁷ Este cazul în 1634 când în casa notarului Nicolae Bobic au fost depuse mai multe mărturii legate de o problemă de proprietate din Obreja – MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye, ori în 1635, în casa aceluiași, în privința unor lotri care acționau în zona Caransebeșului – Feneșan, *Documente*, 166–168.

către notar, din partea unei persoane particulare, este probată de un caz din 1643 atunci când pentru serviciile notariale făcute Nicolae Ivul este răsplătit de către văduva lui Mihai Iorga și ficele sale cu un fânaț în zona Racovița învecinat spre sud cu un alt fânaț deținut de notar³⁸. Probabil în acest caz lipsa banilor din partea urmașelor familiei Iorga și vecinătatea celor două pământuri să fi contribuit la acest mod de plată a serviciilor efectuate de către notar.

După cum se poate observa activitatea notarilor din Caransebeș, pe parcursul secolului al XVII-lea, a fost una deosebit de prodigioasă. Notarii au fost implicați în mai toate activitățile care au avut legătură cu emiterea, corectarea și păstrarea documentelor emise de către urbe sau particulari dovădindu-se esențiali pentru buna funcționare a sistemului juridico-administrativ. Prezența notarială poate fi urmărită în orașul de pe valea Timișului până în ajunul cedării în favoarea otomanilor (1658) moment în care întregul ansamblu tradițional va fi destructurat în favoarea unor noi principii de guvernare impuse de Înalta Poartă.

ANEXE

I

1642, 15 martie, Caransebeș
MOL, P 291 Gámán család, 1 tétel, f. 70–70v,
original, hârtie, sub text aplicate trei peceți cu
hârtie de protecție.

Nicolae Ivul, notarul comitatului Severin și al orașului Caransebeș, adeverește că mai mulți locuitori și persoane nobile din Caransebeș au venit în fața sa și s-au înțeles de comun acord să împartă cheltuielile de la procesul purtat contra fiscului, fiecare urmând să plătească potrivit averii deținute în satele Maciova, Peștera și Obreja.

Mi Jvul Miklos Zeorin varmegienek notariussa, Tivadar Andras ugian Zeorin varmegieben Karansebes varosban lako nemes zemeli es Ztroila Ignat Karansebes varosban lako nemes zemeli es eskeot biro, adgiuk emlekezetre mindeneknek az kiknek illik ez ielen valo leveleonknek rendiben mostaniaknak s mind jeovendoben leveoknek, hogi in anno 1642 die 15 Martii jeovenek mi eleonkben ugian Zeorin varmegieben Karansebes varosaban lako nemes

³⁸ MTAK Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

zemelliek ugj mint Maczkassi Miklos uram, Josika Farkas uram, Simon Istvan uram az eoregbik, Zeczeli Anna az nehaj Gaman Miklosne, az maga es az ura, Miklostul marat arvak kepeben, Bukur Miklos uram, Giurma Georgj az maga es az felesége Gaman Margith azon kepeben, Rada Janos, Tivadar Mihali, Fiat Jenczi az megh holt Fiat Sigmond fia, Gaman Kinczia aszoni az nehaj Olasz Jakabne, Greul Sofia aszoni az nehaj Bobik Miklosne, Georgh Rukzanda Toma Georgjne az kik mi eleoteonk zemelliek zerint alvan, es hiteket kezunkben beadvan eleo eleven zauokal zabad akaratiok zerint teonnek ollian valast vegezest es magok keozt valo keotest, hogj immar nekik tuttokra volna hogj az mi kegjelmes urunk eo [Nagjsaga Partiumbeli]¹ Directora publicaltata volna Machova², Pestere³, Also es Felseo Obresia⁴ neu⁵ (!) egez possessiokat falukat ez Zeorenj varmegieben az melliek vadnak; az publicalaskor noha ket zemeli contradicalt ugj mint Maczkasi Miklos uram es Gaman Georgi kepeben az kiknel Also Obresiarul es Felseo Obresiarul privilegialis oklevelek vadnak; mind azon altal eok egienleo akaratul keozensegessen megh edgieztenek es consentialtak azokal az ket contradicalo zemellielik hogi az fiscus ellen valo perben edgiet erczenek keolczeget adgianak kiki maga rezere sigillatim jozagh zerint, ki az menni jozagot bir, ugi adgion az keolczegkhez (demptis az privatim magok keozet valo pereken kiveol) mert azokat zabad akarui udeoben resuscitalni s teorveni zerint prosignalni ez keotes ellene nem alvan. Ezt is hoza teven, hogj ha valamelik az felul megh irt zemelliek keozul az fiscussal convenialvan, az teob portionatus zemelliek ellen titkon avagi nilvan ellenek praktikalna, contendalna, az ollian zemeli comperta rei veritate abbeli rez jozagot elvezesse, et in facto maioris potentiae convincaltassek, melli mi eleteonk teott keoteseket nagj ob igasagnak bizonsagara, mwis attunk ez pechietes leveleonket fide nostra mediante. Datum in Caransebes die 15 Martii anno suprascripto millesimo sexcentesimo quadragesimo secundo.

Idem qui supra

1. Suprapus de tăieturile pentru hârtia de protecție a pecetilor de pe verso.
2. Maciova, jud. Caraș-Severin.
3. Peștere, jud. Caraș-Severin.
4. Obreja, jud. Caraș-Severin.
5. Astfel în text. Corect nevă.

II

1653, ianuarie 10, Caransebeș

Originalul pe hârtie cu pecete inelară sub text se păstra în 1874 în arhiva familiei Ivul de la Hunedoara, fasc. II, nr. 6. Copie simplă din secolul XIX-lea în MTAK, Kézirattár, Pesty Frigyes gyűjteménye.

Ioan Bobic, notarul comitatului Severin și al orașului Caransebeș, certifică faptul că Ștefan Margay, împreună cu soția sa Margareta Gârliște și fiul Ștefan Margay junior, au dat lui Jacob Fiat părțile lor de moșie din satele Poiana și Buchin, primind în schimb părțile de posesiune deținute de acesta în satul Marga, tranzacția fiind definitivă sub pedeapsa de 100 de florini aur pentru cel care o încalcă.

En Bobik Janos Zöröny varmegyeben Karansebes varosaban lako nemes szemeli az ez megh nevezet varmegienek es varosnak hütös notariusza, per presentes adom tuttura mindeneknek kiknek illik mostaniaknak s mind jovendoben levöknek mivel hogi az elmult esztendokben joven en ellemben az felül megh nevezet varmegieben es varosban lako nemzetes szemeliek, eöregbik Margay Istvan ur az eö kegjelme felesége nemes Gerlestey Margith aszony és az fia vitezleo jffiabik Margay Istvan kepeben egi feleöl, masfeleöl pedigh Fiatt Jakab uram, mind az ket fel spontanea voluntate referalvan illien megh maradando czeret: advan eörögbik Margay Istvan ur az eö kegjelme felesége akaratjabol az felül megh nevezet varmegjeben Poyana¹ es Bukin² nevü falukban levö portioi meljeket birt megh nevezet Fiat Jakab uramnak³ (!) mind azokhoz de jure et ab antiquo tartazzo minden pertinenciakkal, irrevocabiliter et perenaliter birni. Kiert Fiat Jakab uram is, az megh nevezet varmegjeben Marga⁴ nevü faluban levö portio resz jozagot jobagyostul s Boszormenyen⁵ levö zalogos portiojat Janos Buldzul nevü jobagyal, s mind ezekhez tartazzo pertinentiakkal adot Margay Istvan uramnak birni perenaliter. Mely concambiumnak megh tartasara illien vinculumot vetenek (az mint emlekezem rea) szaz tallert avagi szaz forintot magok közöt, udgi hogi az megh alo fél az megh nem alo félén exceptis omnibus juridicis remediis az vinculumot megh vehesse; de mivel hogi az vinculum felöl jol nem emlekezem rea, most ujobban jövenek en eleomben es referalanak hogi nagyob vinculumot vetettek vala magok közöt, akarvan mostis hogj szaz arany legyen de

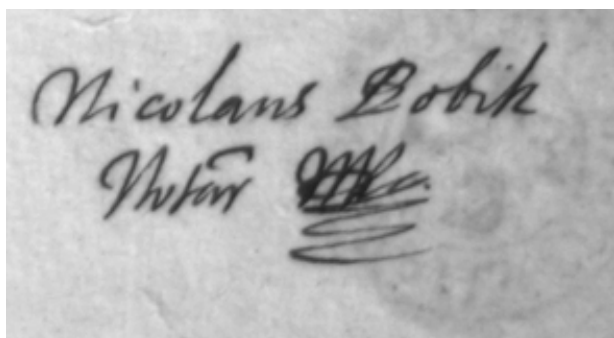
predictis portionibus concambiatis az vinculum;
mely hogi az melj fél, mind az altal fogva, az felül
megh irt concambium ellen impingalt, mind
eddigh az impigalo félén az szaz aranyal, az megh
alo fel megh vehesse, de remedio juris modo ut
supra. Melj dolognak jövendő bizonsagara attan
enis ez peczetes relatoriamat fide mea mediante
modo ut supra, es az ujonan valo vegezessek
felöl. Datum in Karansebes 1653 die 10 Januarii.

Joannes Bobik
notarius

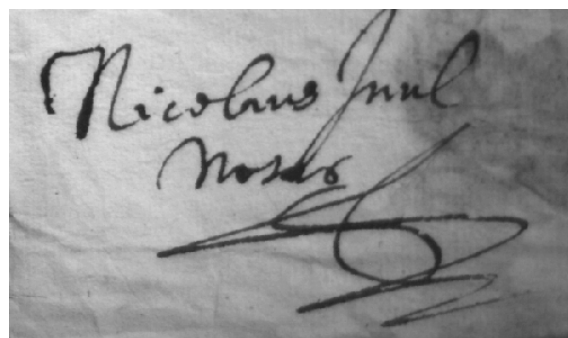
1. Poiana, jud. Caraş-Severin.
2. Buchin, jud. Caraş-Severin.
3. Astfel în text.
4. Marga, jud. Caraş-Severin.
5. Localitate dispărută, contopită cu Marga.

III

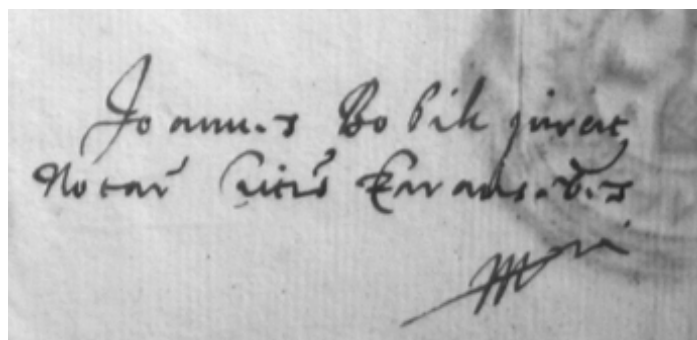
Semnăturile notarilor din Caransebeşul secolului al XVII-lea



Semnătura notarului Nicolae Bobic
(Nicolaus Bobik notarius m.p.)



Semnătura notarului Nicolae Ivul
(Nicolaus Ivul notarius m.p.)



Semnătura notarului Ioan Bobic
(Joannes Bobik juratus notarius civitatis Caransebes m.p.)